

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра соціального забезпечення та податкової політики

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Соціальна підтримка безробітних: сучасні підходи та інновації»

Виконала студентка групи СЗ-21-1
Спеціальність 232 «Соціальне забезпечення»

Нагорна А. В.
(прізвище та ініціали)

Керівник Бондаревська К. В.,
д. е. н., професор,
професор кафедри соціального забезпечення
та податкової політики
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Дніпро – 2025 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра соціального забезпечення та податкової політики
Ступінь вищої освіти бакалавр
Спеціальність 232 «Соціальне забезпечення»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

“ _____ ” _____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Нагорної Аліни Вячеславівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Соціальна підтримка безробітних: сучасні підходи та інновації»

Керівник роботи Бондаревська К. В., д. е. н., професор, професор кафедри соціального забезпечення та податкової політики,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом УМСФ від “ ” 2025 р. №

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи 1. Чинні нормативно-правові акти; 2. Статистичні дані Державної служби зайнятості України; 3. Праці вітчизняних науковців; 4. Матеріали інтернет та періодичних видань.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні основи соціальної підтримки безробітних в Україні; 2. Сучасні підходи до організації соціальної підтримки безробітних в Україні; 3. Інновації у системі соціальної підтримки безробітних в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу Таблиці: Динаміка рівня безробіття в Україні за 2022 – квітень 2025 рр., %; Динаміка основних показників діяльності ДСЗУ за 2023 – 2024 рр., тис. осіб; Забезпечення зайнятості за сприяння ДСЗУ у 2023 – 2024 рр.. Рисунки: Участь безробітних у програмах громадських та інших роботах тимчасового характеру у 2024 році, осіб; Чисельність направлень громадян для участі у суспільно корисних роботах у 2024 році, тис. направлень; Кількість безробітних, які проходили професійне навчання за сприяння ДСЗУ у 2024 році, осіб; Кількість осіб, які отримали ваучери на навчання від ДСЗУ у 2024 році, осіб.

6. Дата видачі завдання “ ” 20__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та закріплення теми кваліфікаційної роботи	грудень 2024 р. – січень 2025 р.	Виконано
2.	Збір та обробка літературних джерел за темою дослідження	січень 2025 р.	Виконано
3.	Складання плану роботи	січень 2025 р.	Виконано
4.	Написання основних розділів роботи	січень – травень 2025 р.	Виконано
5.	Консультації з науковим керівником	згідно з графіком консультацій	Виконано
6.	Оформлення кваліфікаційної роботи, надання її науковому керівнику, отримання відгуку	травень 2025 р.	Виконано
7.	Підготовка доповіді та демонстраційних матеріалів до роботи	травень 2025 р.	Виконано
8.	Здача кваліфікаційної роботи на кафедрі	травень 2025 р.	Виконано
9.	Захист роботи	червень 2025 р.	

Студент _____
(підпис)

Нагорна А. В.
(прізвище та ініціали)

Керівник _____
(підпис)

Бондаревська К. В.
(прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

АНОТАЦІЯ

Нагорна А. В. Соціальна підтримка безробітних: сучасні підходи та інновації.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, 3 розділів, висновків. Робота викладена на 41 сторінці, містить 3 таблиці, 4 рисунки. Список використаних джерел містить 43 найменування.

Зміст анотації: У кваліфікаційній роботі досліджено систему соціальної підтримки безробітних в Україні в умовах економічної нестабільності, війни та змін на ринку праці. Проаналізовано причини безробіття, розглянуто теоретичні засади підтримки та міжнародний досвід. Оцінено діяльність державних і недержавних організацій, виявлено ефективність існуючих програм. Особливу увагу приділено інноваційним та персоналізованим підходам у соціальній підтримці. Робота містить практичні рекомендації для вдосконалення механізмів допомоги безробітним.

Ключові слова: безробіття, соціальна підтримка безробітних, ринок праці, зайнятість, соціальний захист.

ABSTRACT

Nahorna A. V. Social support for the unemployed: modern approaches and innovations.

Bachelor's qualification paper in the field of higher education "Bachelor" in specialty 232 "Social Security." University of Customs and Finance, Dnipro, 2025. The qualification paper consists of an introduction, three chapters, and conclusions. The work is presented on 41 pages, contains 3 tables and 4 figures. The list of references includes 43 sources.

The qualification paper examines the system of social support for the unemployed in Ukraine amid economic instability, war, and labor market transformation. It analyzes the causes of unemployment, outlines the theoretical foundations of support, and explores international experience. The activities of state and non-state organizations are evaluated, and the effectiveness of existing programs is assessed. Particular attention is given to innovative and personalized approaches in social support. The paper provides practical recommendations for improving mechanisms of assistance to the unemployed.

Keywords: unemployment, social support for the unemployed, labor market, employment, social protection.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ	8
1.1 Поняття та значення соціальної підтримки в умовах безробіття	8
1.2 Причини та наслідки безробіття для соціального стану населення	12
1.3 Міжнародний досвід соціальної підтримки безробітних	15
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ	20
2.1 Аналіз діяльності державних та недержавних організацій у сфері підтримки безробітних	20
2.2 Оцінка програм та заходів соціальної підтримки безробітних в Україні	25
РОЗДІЛ 3 ІННОВАЦІЇ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ	34
3.1 Використання цифрових технологій у соціальній підтримці безробітних	34
3.2 Персоналізовані підходи до надання допомоги безробітним	40
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Соціальна підтримка безробітних є ключовим елементом державної політики у сфері соціального захисту населення та регулювання ринку праці. В умовах зatoryжної економічної нестабільності, спричиненої повномасштабною війною, вимушеною міграцією, релокацією підприємств та цифровими трансформаціями, зростає роль інноваційних і персоналізованих підходів до забезпечення підтримки осіб, які втратили роботу. Актуальність теми дослідження обумовлена низкою чинників:

- збільшенням рівня безробіття серед вразливих категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, молоді, людей з інвалідністю та осіб передпенсійного віку;
- зниженням ефективності традиційних механізмів підтримки в умовах воєнного стану;
- потребою в адаптації соціальної політики до умов цифровізації та зміни структури економіки;
- зростанням ролі недержавних і громадських ініціатив у сфері соціального захисту безробітних;
- необхідністю вивчення та впровадження міжнародного досвіду соціального супроводу безробітних.

Мета і завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сучасних підходів та інновацій у сфері соціальної підтримки безробітних в Україні та формування рекомендацій щодо підвищення ефективності відповідних механізмів. Для досягнення поставленої мети передбачено виконання наступних завдань:

- розкрити поняття та значення соціальної підтримки в умовах безробіття;
- визначити причини та наслідки безробіття для соціального стану населення;
- розглянути міжнародний досвід соціальної підтримки безробітних;

- провести аналіз діяльності державних та недержавних організацій у сфері підтримки безробітних;
- дати оцінку програмам та заходам соціальної підтримки безробітних в Україні;
- розглянути використання цифрових технологій у соціальній підтримці безробітних;
- запропонувати персоналізовані підходи до надання допомоги безробітним.

Об'єктом дослідження є система соціальної підтримки безробітних в Україні. Предметом дослідження є сучасні підходи та інновації у забезпеченні соціальної підтримки безробітних в умовах трансформації соціально-економічного середовища.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові й спеціальні методи: аналіз і синтез наукової літератури; статистичні методи; порівняльний аналіз; системний та структурно-функціональний підходи; графічне моделювання; аналіз нормативно-правових актів.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані центрами зайнятості, неурядовими організаціями та закладами професійної освіти для вдосконалення підходів до підтримки безробітних з урахуванням сучасних викликів і можливостей цифровізації.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну основу роботи становлять статистичні дані Державної служби зайнятості України, наукові публікації вітчизняних авторів, матеріали періодичних видань, ресурси міжнародних організацій.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 41 сторінку, містить 3 таблиці та 4 рисунки. Список використаних джерел налічує 43 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ

1.1 Поняття та значення соціальної підтримки в умовах безробіття

Безробіття залишається однією з найгостріших соціально-економічних проблем, яка безпосередньо впливає на добробут населення та рівень соціальної стабільності. Втрата роботи це не лише фінансові труднощі, а й глибокий психологічний виклик, що може послабити віру людини у власні сили та майбутнє. У таких обставинах особливого значення набуває допомога з боку держави та суспільства, яка здатна пом'якшити негативні наслідки втрати зайнятості. Підтримка людей, які залишилися без джерела доходу це не просто механізм компенсації матеріальних втрат, це забезпечення гідного рівня життя, збереження соціального балансу та створення умов для повернення до активної професійної діяльності. «Соціальна підтримка – це передбачені законодавством види соціальної допомоги, субсидії, пільги, соціальні послуги, місцеві програми соціального захисту населення, виплати соціальної сфери та накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, надання яких забезпечується суб'єктами Єдиної системи за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, інших джерел, не заборонених законодавством» [2]. В умовах стрімких змін на ринку праці виникає потреба не лише у фінансовій допомозі, а й у нових підходах до організації супроводу осіб, які тимчасово опинилися поза сферою зайнятості.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зайнятість населення» «безробіття – соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування» [1]. Безробіття описується як стан, що загрожує відсутністю джерел доходу, передбачених законодавством, і спричиняє

економічні, організаційні та психологічні труднощі для тих, хто шукає роботу. Безробіття є серйозною глобальною проблемою, яка веде до політичної напруженості, соціальної нестабільності та підвищує актуальність заходів для його попередження.

На сучасному етапі питання безробіття стає надзвичайно важливим, що зумовлює необхідність забезпечення соціального захисту безробітних. Такий захист має бути невід'ємною частиною державної політики, орієнтованої на вирішення ключових соціально-економічних завдань, що одночасно включає збереження і повне використання трудового потенціалу населення та зниження соціальної напруженості, яка виникає через групи людей, що втратили дохід і свій соціальний статус [3].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зайнятість населення» «соціальний захист у разі настання безробіття – комплекс заходів, що передбачений загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття та законодавством про зайнятість населення» [1]. Соціальні заходи для безробітних характеризуються масштабністю та різноманітністю видів допомоги. За чинним законодавством України, а саме Законом «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» передбачені конкретні види соціального забезпечення безробітних:

- допомога по безробіттю;
- допомога на поховання в разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні [4].

За Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» і Законом України «Про зайнятість населення» соціальними послугами для безробітних є:

- професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у професійно-технічних і вищих навчальних закладах;
- пошук підходящої роботи і сприяння у працевлаштуванні, в тому числі шляхом організації громадських робіт для безробітних;

- надання роботодавцям, які працевлаштовують певні категорії громадян, компенсації;
- надання роботодавцям – суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних, компенсації;
- надання ваучера для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями і спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності;
- здійснення заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб;
- інформаційні й консультаційні послуги, пов'язані із працевлаштуванням.

Як стверджує Л. П. Шумна, організаційно-правова форма соціального захисту визначається як юридичний механізм, який забезпечує право громадян на соціальну підтримку. Ця форма враховує спеціальні завдання, соціальні ризики, типи забезпечення, коло отримувачів і надавачів послуг, джерела фінансування та порядок використання ресурсів. Значущість таких форм полягає у формуванні стабільної системи розподілу фінансово-матеріальних ресурсів із дотриманням принципів соціальної справедливості [5]. При цьому важливо зазначити, що організаційно-правові механізми соціального захисту постійно розвиваються й набувають нових рис. Чіткість їх визначень є ключовою умовою для своєчасної та в повному обсязі реалізації конституційного права громадян на цей захист. Система таких форм охоплює низку способів та інструментів організації й фінансування уповноваженими органами соціальної допомоги у випадках безробіття. Вона спрямована на оптимізацію використання наявних ресурсів при реалізації принципу соціальної справедливості.

До основних складових такої системи слід віднести:

- загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- соціальну підтримку;
- законодавчо закріплені пільги та гарантії;

- державні цільові програми [6].

Система соціального захисту безробітних в Україні представляє собою комплексний механізм, який поєднує використання як активних, так і пасивних заходів політики. Активні інструменти спрямовані на стимулювання зусиль безробітних, підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, тоді як пасивні механізми забезпечують фінансову компенсацію в період втрати зайнятості. Перевага активних заходів полягає у вищій соціальній та економічній ефективності, адже вони базуються на підході, що надає людині не готове вирішення проблеми, а допомогу в здобутті навичок для самостійного подолання труднощів. Основний принцип такої політики можемо порівняти із переданням не «риби», а «вудки», що сприяє підтримці через мотивування до трудової діяльності [7]. Особливо важливим елементом системи соціального захисту залишається сприяння працевлаштуванню.

Таким чином, соціальна підтримка безробітних у сучасних умовах є не просто інструментом компенсації втрати доходів, а складовою загальної системи забезпечення соціальної стабільності та збереження людського капіталу. Соціальна підтримка безробітних виконує ключову роль у мінімізації негативних наслідків безробіття, сприяє поверненню осіб до активної трудової діяльності та знижує соціальну напругу в суспільстві. Комплексний характер заходів – від матеріального забезпечення до сприяння працевлаштуванню дозволяє адаптувати підходи до різних категорій громадян.

В умовах трансформації ринку праці, особливо на тлі воєнного стану та економічної нестабільності, соціальна підтримка безробітних набуває стратегічного значення як для збереження трудового потенціалу країни, так і для формування довіри до держави з боку громадян. Подальший розвиток цієї сфери має базуватися на поєднанні активної політики зайнятості та інноваційних форм підтримки, орієнтованих на довгострокову інтеграцію безробітних у ринок праці.

1.2 Причини та наслідки безробіття для соціального стану населення

Безробіття є багатогранним явищем, що виникає внаслідок взаємодії економічних, соціальних, політичних та демографічних чинників. Однією з основних причин його зростання є структурні зміни в економіці, які відбуваються внаслідок трансформацій виробничих процесів, впровадження нових технологій або переорієнтації країни на інші галузі. Такі зміни часто супроводжуються скороченням робочих місць у традиційних секторах і недостатнім розвитком нових, здатних поглинути вивільнену робочу силу. В умовах глобалізації також відбувається переміщення виробництва в країни з дешевшою робочою силою, що негативно впливає на внутрішній ринок праці. Значну роль відіграє і воєнний конфлікт, який має як безпосередній (втрата підприємств, руйнування інфраструктури), так і опосередкований (міграція, зміна економічних пріоритетів) вплив на рівень зайнятості.

Значний вплив на рівень безробіття справляє загальний стан макроекономіки. У періоди економічної рецесії спостерігається скорочення обсягів виробництва, зниження ділової активності, падіння інвестицій, що призводить до масових звільнень працівників. Водночас, за умов зростання економіки створюються нові робочі місця, підвищується попит на робочу силу, зменшується рівень безробіття. Однак в українських реаліях економічне зростання часто є нестійким і не супроводжується відповідним розвитком сфери зайнятості. Через дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці, а також недостатню ефективність державної політики у сфері сприяння зайнятості, навіть у періоди економічної стабільності зберігається високий рівень прихованого або неформального безробіття.

У сучасній науковій літературі поширеними є класифікації безробіття залежно від причин його виникнення (фрикційне, структурне, циклічне, інституційне тощо), а також за тривалістю (короткотермінове, довготривале) та характером прояву (відкрите, приховане, сезонне) [8]. Кожен із цих типів має свої особливості впливу на соціальний стан населення та вимагає окремого

теоретичного осмислення. Наприклад, фрикційне безробіття часто вважається нормальним і короткостроковим явищем, тоді як структурне є наслідком глибоких трансформацій в економіці й може тривати довше, зачіпаючи великі групи населення. В умовах кризи або війни посилюється роль циклічного безробіття, що пов'язане із загальним спадом економічної активності.

Наукова рефлексія також звертає увагу на деструктивні соціальні наслідки безробіття, зокрема погіршення соціального самопочуття населення, зростання рівня соціальної фрустрації, розширення маргінальних практик. Безробіття часто породжує стан соціальної тривожності, який впливає не лише на окрему особу, а й на суспільство загалом, формуючи умови для появи соціальних девіацій. Саме тому безробіття розглядається як чинник, що загрожує стабільності соціального порядку, послаблює зв'язки між індивідом і суспільством.

Істотною причиною зростання безробіття є невідповідність між професійною підготовкою працівників та вимогами ринку праці. Система освіти часто не встигає за динамічними змінами в економіці, продовжуючи готувати фахівців у спеціальностях, що не користуються попитом. Як зазначається в аналітичних джерелах, значна кількість дипломованих фахівців в Україні не можуть знайти роботу за спеціальністю, оскільки здобуті знання не відповідають сучасним запитам роботодавців [9]. Така ситуація створює стійкий дисбаланс: навіть за наявності вакансій значна частина населення залишається без роботи через дефіцит актуальних компетенцій. Особливо гостро ця проблема постає серед молоді, яка щойно завершила навчання і часто не має практичного досвіду, а також серед осіб передпенсійного віку, яким складно опанувати нові професії або адаптуватися до цифровізованих умов праці. Поглиблюють ситуацію гендерні, вікові та регіональні диспропорції, що обмежують рівний доступ до можливостей працевлаштування.

Соціальні наслідки безробіття не обмежуються лише втратою доходів – вони мають набагато ширший і складніший характер. Втрата роботи

супроводжується зниженням рівня життя, звуженням можливостей для самореалізації, погіршенням психологічного стану особи. Безробіття спричиняє зростання тривожності, депресії, конфліктів у родині, а також формує стійке відчуття соціальної непотрібності [10]. У довгостроковій перспективі це може призвести до маргіналізації окремих соціальних груп, втрати навичок та професійної деградації. Особливо уразливими є особи, які тривалий час не можуть знайти роботу: вони ризикують остаточно випасти з активного соціального та професійного життя. Безробіття також негативно впливає на макро-соціальному рівні: зменшується купівельна спроможність населення, падає попит, що провокує нові хвилі скорочень у виробництві, посилюється соціальна напруга [11]. У таких умовах роль держави полягає не лише в наданні матеріальної підтримки, а й у розвитку комплексних програм соціального супроводу, професійної адаптації, психологічної реабілітації та створення ефективного механізму працевлаштування.

На макрорівні зростання безробіття впливає на загальний соціально-економічний стан країни. Зменшення зайнятості призводить до зниження податкових надходжень до бюджету, зростання навантаження на систему соціального захисту, посилення тінізації економіки [12]. Через нестабільність доходів населення скорочується споживчий попит, що негативно відбивається на внутрішньому ринку. У довгостроковій перспективі зберігається загроза втрати людського капіталу, коли кваліфіковані спеціалісти змушені виїжджати за кордон у пошуках кращих умов праці. Еміграція трудових ресурсів поглиблює демографічні проблеми, зменшує конкурентоспроможність національної економіки.

Особливої уваги потребує вплив безробіття на соціальну стабільність у період воєнного конфлікту. Повномасштабна війна в Україні призвела до значного скорочення кількості робочих місць у зонах активних бойових дій, масового переміщення населення, руйнування інфраструктури та закриття підприємств. Внутрішньо переміщені особи часто опиняються у нових регіонах без можливості швидко працевлаштуватися через відсутність

місцевих контактів, документів або відповідного досвіду [13]. Ці обставини створюють додаткове навантаження на органи державної влади та соціальні служби, які мають оперативно реагувати на зростаючі потреби населення у працевлаштуванні, житлі, соціальних виплатах.

Проблема безробіття тісно пов'язана з іншими соціальними явищами – рівнем бідності, міграцією, демографічними змінами. Вона впливає на якість життя громадян, доступ до медичних і освітніх послуг, стабільність родинного середовища. Тому боротьба з безробіттям не повинна зводитись до локальних ініціатив – це має бути складова довгострокової національної стратегії соціально-економічного розвитку, спрямованої на зменшення нерівності, забезпечення соціальної справедливості та підвищення якості людського капіталу.

Варто зазначити, що довготривале безробіття, особливо серед молоді, породжує серйозні соціально-психологічні ризики. Молоді люди, які не можуть реалізувати свої професійні амбіції, втрачають мотивацію до подальшого навчання, схильні до еміграції або до залучення в неформальні або кримінальні економічні структури, що підвищує ймовірність зростання соціальної напруги та відчуженості молодого покоління від державних інституцій. Безробіття серед молоді також знижує темпи формування середнього класу, що є важливим чинником стабільного суспільного розвитку. Інший вразливий сегмент – це особи з інвалідністю, які в умовах недостатньо адаптованої інфраструктури та обмеженого доступу до робочих місць практично виключені з активного ринку праці. Такі диспропорції посилюють соціальну нерівність і ускладнюють реалізацію принципів інклюзивності в суспільстві.

1.3 Міжнародний досвід соціальної підтримки безробітних

У сучасних умовах глобалізації та стрімких соціально-економічних змін питання ефективної соціальної підтримки безробітних набуває особливої

актуальності для всіх країн світу. Різноманітність моделей соціального забезпечення, підходів до стимулювання зайнятості та програм допомоги безробітним у міжнародній практиці дозволяє виявити як успішні рішення, так і потенційні ризики в політиці державного регулювання ринку праці. Досвід провідних країн демонструє, що соціальна підтримка безробітних не обмежується лише виплатами допомоги, а включає комплекс заходів з активної політики зайнятості, професійної перекваліфікації, індивідуального супроводу та соціальної інтеграції. Вивчення міжнародного досвіду у сфері соціальної підтримки безробітних є важливим елементом формування ефективної національної моделі, здатної забезпечити соціальну справедливість, підвищити рівень зайнятості та зменшити економічні наслідки безробіття.

Скандинавські країни, зокрема Швеція та Данія, відомі своєю розвиненою системою соціального захисту. У Швеції безробітні можуть отримувати допомогу протягом 300 днів із заміщенням до 80% попереднього доходу, тоді як у Данії цей період може тривати до чотирьох років із заміщенням до 90% [14]. Високий рівень соціальних виплат поєднується з активною політикою зайнятості, що включає програми перекваліфікації, професійного навчання та індивідуального супроводу безробітних. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити матеріальну підтримку, але й сприяє швидкому поверненню на ринок праці.

У Німеччині система соціального захисту безробітних базується на обов'язковому страхуванні. Працівники та роботодавці спільно сплачують внески, що становлять 3% від заробітної плати. Особи, які сплачували внески щонайменше один рік протягом останніх двох років, мають право на допомогу по безробіттю, яка становить 60% від попередньої заробітної плати, або 67% для осіб із дітьми [15]. Крім того, Німеччина активно впроваджує програми активної політики зайнятості, зокрема перекваліфікацію та підтримку підприємництва серед безробітних.

У Сполучених Штатах система соціального захисту безробітних

характеризується меншою щедрістю порівняно з європейськими країнами. Рівень заміщення доходу є нижчим, а тривалість виплат обмеженою. Проте США активно впроваджують програми активної політики зайнятості, включаючи професійне навчання, підтримку підприємництва та субсидії для роботодавців, які наймають безробітних. Такий підхід спрямований на стимулювання самозайнятості та зменшення залежності від державної підтримки [16].

Незалежно від моделі соціального захисту, багато країн впроваджують інноваційні підходи до підтримки безробітних. Наприклад, концепція «активної політики зайнятості» передбачає не лише матеріальну підтримку, але й активне сприяння працевлаштуванню через навчання, консультування та інші послуги. За даними OECD, такі програми мають позитивний вплив на рівень зайнятості та доходи безробітних. Крім того, деякі країни експериментують із впровадженням універсального базового доходу (UBI), який передбачає регулярні виплати всім громадянам незалежно від їхнього статусу зайнятості. Хоча результати таких експериментів є змішаними, вони відкривають нові можливості для переосмислення системи соціального захисту в умовах автоматизації та змін на ринку праці [17].

Водночас цікавою є практика Канади, яка поєднує страхові та державні механізми підтримки. Програма страхування на випадок безробіття (Employment Insurance) надає допомогу тим, хто втратив роботу не з власної вини, наприклад внаслідок економічного скорочення. Рівень виплат становить близько 55% від попереднього заробітку, а максимальна тривалість отримання допомоги – до 45 тижнів залежно від регіону проживання та рівня зайнятості в ньому [18]. Окрім фінансової допомоги, Канада активно розвиває систему перекваліфікації та програм зайнятості для осіб, які втратили роботу внаслідок структурних змін економіки, зокрема для працівників традиційних галузей, які скорочуються під впливом автоматизації.

Франція демонструє приклад гнучкої системи підтримки безробітних, що поєднує матеріальні виплати з чіткими зобов'язаннями з боку отримувачів

допомоги. Рівень заміщення доходу може сягати 70 – 75% заробітної плати протягом перших місяців безробіття, поступово знижуючись у разі тривалого перебування поза ринком праці. Для отримання допомоги безробітні повинні активно шукати роботу, відвідувати курси підвищення кваліфікації та брати участь у програмах, які пропонує державна служба зайнятості (*Rôle emploi*). У разі відмови від запропонованої вакансії чи навчання – виплати можуть бути зменшені або призупинені [19]. Такий механізм сприяє дисциплінованому ставленню до пошуку роботи та підвищує ефективність використання бюджетних ресурсів.

Цікавим є приклад Австралії, де функціонує так званий підхід «активної взаємодії» (*mutual obligation requirements*), що вимагає від безробітних регулярного підтвердження зусиль щодо працевлаштування. Система *JobSeeker Payment* забезпечує базову підтримку, проте основний акцент зроблено на участі безробітного у програмах працевлаштування, волонтерстві або навчанні. Австралійська модель підтримки безробітних поступово реформується в бік індивідуалізованого підходу – оцінка потреб, мотивації та бар'єрів кожного заявника дозволяє формувати персоналізовані плани повернення до праці [20]. Застосування цифрових сервісів і моніторинг виконання планів через електронні платформи значно підвищили прозорість та контроль над системою.

У Польщі, яка має спільні риси з Україною в історичному та економічному розвитку, модель соціального захисту безробітних базується на поєднанні допомоги з працевлаштуванням через повітові центри зайнятості. Рівень допомоги у Польщі є нижчим, ніж у країнах Західної Європи, проте держава акцентує увагу на стимулюванні трудової активності. Велику увагу приділено підтримці молоді та осіб старшого віку через програми «Перше робоче місце» та «Активні 50+» [21]. Польща також впроваджує регіональні проєкти, співфінансовані ЄС, які дозволяють модернізувати систему зайнятості та враховувати потреби місцевих ринків праці.

Ще одним прикладом інноваційного підходу є Нідерланди, де система

підтримки базується на принципах соціального партнерства між державою, роботодавцями та працівниками. Безробітні зобов'язані активно шукати роботу, брати участь у заходах із працевлаштування, водночас держава пропонує різноманітні курси та консультаційні послуги. Велика увага приділяється підтримці осіб із вразливих категорій: людей з інвалідністю, біженців, жінок після декрету. Завдяки гнучкому підходу до ринку праці та високому рівню соціального діалогу Нідерланди демонструють стабільні показники зайнятості навіть під час економічних коливань [22].

Цінним є також досвід Японії, яка зіткнулася з новими викликами через старіння населення та зміну характеру праці. У відповідь на це держава розширює програми підтримки професійної мобільності, особливо серед осіб середнього та старшого віку. Японська служба зайнятості (Hello Work) забезпечує не лише фінансову підтримку безробітних, але й надає консультації, проводить курси перепідготовки та підтримує внутрішню міграцію громадян у межах країни задля працевлаштування в інших регіонах [23]. Така стратегія дозволяє компенсувати регіональні дисбаланси та залучати населення до економічно активних територій.

Отже, міжнародна практика засвідчує, що ефективна соціальна підтримка безробітних повинна бути комплексною, включати як фінансову допомогу, так і активні заходи повернення до праці. Важливою умовою успішної реалізації таких політик є наявність розвиненої інфраструктури служби зайнятості, тісна співпраця з роботодавцями, адаптація до потреб окремих груп населення. Більшість країн надають перевагу підходам, які поєднують стимулювання особистої відповідальності безробітних із соціальними гарантіями. Вивчення цього досвіду є надзвичайно важливим для України, яка перебуває в процесі реформування своєї системи соціального захисту та може запозичити перевірені інструменти для підвищення ефективності державної політики зайнятості.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз діяльності державних та недержавних організацій у сфері підтримки безробітних

Сучасний ринок праці характеризується динамічними змінами, що зумовлено як внутрішніми економічними процесами, так і глобальними викликами. Зростання рівня безробіття, структурні дисбаланси попиту та пропозиції робочої сили, а також соціальні наслідки втрати роботи потребують комплексного підходу до вирішення цих проблем. У цій ситуації ключову роль відіграють організації, які здійснюють підтримку безробітних, сприяючи їхньому поверненню до активної трудової діяльності, професійній адаптації та соціальній інтеграції. Державні інституції традиційно виступають основними провайдерами соціальної допомоги, регулювання зайнятості та реалізації програм активної політики на ринку праці. Водночас із розвитком громадянського суспільства все більшого значення набувають недержавні організації, включаючи громадські об'єднання, благодійні фонди та приватні агенції, які активно залучаються до процесу подолання безробіття. Їхня діяльність доповнює державну політику, забезпечуючи нові підходи до підтримки людей, які опинилися без роботи, а також сприяючи розвитку партнерства між різними секторами економіки.

Важливим індикатором соціально-економічного розвитку країни та ефективності реалізації державної політики у сфері зайнятості є рівень безробіття. Цей показник відображає не лише поточний стан ринку праці, а й дозволяє оцінити масштаби економічних викликів, адаптаційні можливості населення та ступінь впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на зайнятість. Аналіз динаміки рівня безробіття надає можливість виявити як позитивні тенденції, пов'язані з економічним зростанням, так і кризові періоди,

зумовлені, зокрема, пандемією COVID-19, повномасштабною війною чи глобальними економічними змінами. Варто зазначити, що від рівня безробіття залежить навантаження на систему соціального страхування, необхідність запровадження програм перекваліфікації, тимчасового працевлаштування, стимулювання підприємництва тощо. У табл. 2.1 наведено динаміку рівня безробіття в Україні за останні роки.

Таблиця 2.1

Динаміка рівня безробіття в Україні за 2022 – квітень 2025 рр., %

Місяць	2022	2023	2024	2025	Зміна з 2022 р. по 2024 р., (+/-)
січень	10,5	21,6	17	16,8	+ 6,5
лютий	8,6	24,2	20,9	16,8	+ 12,3
березень	29,5	20,5	13,7	12,1	- 15,8
квітень	27,2	20,8	16,8	12,1	- 10,4
травень	30,7	17,7	15,3	-	- 15,4
червень	26	21,4	13,1	-	- 12,9
липень	28,2	16,6	18,1	-	- 10,1
серпень	26	15,1	13,9	-	- 12,1
вересень	21,5	15,9	15,4	-	- 6,1
жовтень	22,9	18,4	15,3	-	- 7,6
листопад	19,7	20	15,1	-	- 4,6
грудень	22,3	16,1	14,2	-	- 8,1

Джерело: складено автором за даними [24]

За даними табл. 2.1 можемо зробити наступний висновок: аналіз динаміки рівня безробіття в Україні за період з 2022 по квітень 2025 року свідчить про помітні коливання на ринку праці, що зумовлені впливом повномасштабної війни, економічної нестабільності та поступового адаптаційного відновлення. Початкове різке зростання безробіття у 2022 році стало результатом системного порушення економічних процесів, масового переміщення населення, руйнування інфраструктури та призупинення діяльності багатьох підприємств. У цей період ринок праці перебував у стані

глибокої турбулентності, що природно зумовило критичні показники втрати зайнятості. Протягом 2023 року ситуація поступово стабілізувалася, хоча рівень безробіття залишався високим, він вже не демонстрував таких різких піків, як раніше. У 2024 році простежується вже більш усталена тенденція до зниження безробіття. Така динаміка може бути пов'язана як з внутрішніми чинниками – адаптацією бізнесу до нових реалій, збільшенням попиту на робочу силу в окремих секторах, так і з зовнішньою допомогою – міжнародними інвестиціями, гуманітарними програмами та фінансовими впливаннями у підтримку малого і середнього підприємництва. Окремі коливання в середині року свідчать про те, що ринок праці ще залишався чутливим до внутрішньої та зовнішньої нестабільності. Початок 2025 року демонструє збереження позитивної динаміки. Зменшення рівня безробіття протягом перших місяців року свідчить про поступове повернення працездатного населення до економічної активності, посилення ефективності державної політики у сфері зайнятості, а також про відновлення діяльності низки підприємств та галузей, включно з тими, що були зупинені або зруйновані в попередні роки. У цьому контексті особливо важливим є забезпечення сталості позитивних тенденцій шляхом інтеграції безробітних у продуктивну зайнятість, розширення можливостей для самозайнятості та підтримки підприємницьких ініціатив.

Ключовим елементом у подоланні безробіття та забезпеченні економічної стійкості населення є ефективна взаємодія між державними та недержавними структурами, що реалізують політику зайнятості. ЦентRALЬНОЮ інституцією у цій сфері виступає Державна служба зайнятості України (далі – ДСЗУ), яка виконує функції посередника між роботодавцями та шукачами роботи, надає консультаційні послуги, організовує професійне навчання, перекваліфікацію, тимчасове працевлаштування, а також адмініструє виплати допомоги по безробіттю. Особливу роль служба відіграє у періоди криз, коли значна частина населення втрачає роботу та потребує негайної підтримки. Наприклад, у 2022 – 2023 роках її робота була спрямована на оперативне

реагування на нові виклики: забезпечення дистанційного обслуговування громадян, розширення бази вакансій, залучення роботодавців до програм компенсації єдиного внеску при працевлаштуванні внутрішньо переміщених осіб тощо. В табл. 2.2 наведено динаміку основних показників діяльності ДСЗУ.

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників діяльності ДСЗУ за 2023 – 2024 рр., тис. осіб

Показник діяльності	2023	2024	Зміна з 2023 р. по 2024 р., % (+/-)
Загальна кількість осіб, які отримували послуги	665	594	- 10,68
з них:			
жінки	449	422	- 6,01
молодь	176	152	- 13,64
особи з інвалідністю	35	35	0
ВПО	59	105	+ 77,97
УБД	6	15	+ 150,00

Джерело: побудовано автором за даними [25; 26]

За даними табл. 2.2 можемо зробити наступний висновок: наведені дані підтверджують важливу роль ДСЗУ у структурі соціальної підтримки безробітних, зокрема в умовах кризи. Аналіз динаміки показників діяльності демонструє як загальне скорочення кількості отримувачів підтримки, так і суттєве переорієнтування діяльності служби на підтримку вразливих категорій населення, таких як ВПО та УБД, що демонструє гнучкість державної інституції у відповідь на нові виклики, а також підтверджує необхідність подальшої спеціалізації програм підтримки, з урахуванням специфічних потреб цільових груп.

Важливим доповненням до діяльності ДСЗУ у сфері подолання безробіття виступає активна участь міжнародних організацій, зокрема Агентства ООН у справах біженців (UNHCR), яке реалізує в Україні програми

підтримки внутрішньо переміщених осіб, що опинилися у скрутному становищі через повномасштабну війну. UNHCR, у партнерстві з громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування, впроваджує стратегії сталих рішень, спрямовані на довготривалу інтеграцію ВПО у приймаючі громади. Серед ключових напрямів роботи – забезпечення доступу до стабільних джерел доходу шляхом сприяння працевлаштуванню, професійній адаптації, мікропідприємництву та іншим формам економічної самостійності. Крім того, значна увага приділяється наданню грошової допомоги, що дозволяє людям задовольнити базові потреби та зменшити фінансову вразливість на перших етапах переселення. Такий підхід не лише допомагає окремим особам відновити контроль над власним життям, але й сприяє економічному зміцненню громад, де вони проживають. З урахуванням масштабів внутрішнього переміщення в Україні, діяльність UNHCR є вагомим елементом міжнародної підтримки системи зайнятості та соціальної стабільності країни [27].

Водночас активну діяльність у сфері соціального захисту безробітних та сприяння їх інтеграції у ринок праці здійснює Програма розвитку ООН (ПРООН), яка у партнерстві з урядовими структурами, місцевими громадами та громадськими організаціями реалізує низку ініціатив, спрямованих на зміцнення економічної стійкості населення. Особлива увага приділяється підтримці мікро- та малого бізнесу у постраждалих регіонах, зокрема шляхом проведення конкурсів грантів. Так, у межах програми «Партнерство заради відновлення та сталого розвитку», ПРООН надає фінансову та консультаційну підтримку місцевим підприємцям, що сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню рівня зайнятості, професійній реінтеграції ВПО, жінок та ветеранів. Ці заходи мають на меті не лише зменшення рівня безробіття, а й стимулювання довгострокового розвитку місцевої економіки, зокрема в прифронтових громадах, де потреба в інструментах економічного відновлення є особливо гострою. Таким чином, ПРООН виступає важливим партнером у реалізації соціально-економічних реформ, орієнтованих на підтримку

найбільш вразливих верств населення [28].

Таким чином, ефективність системи соціальної підтримки безробітних значною мірою залежить від міжсекторальної взаємодії державних органів, міжнародних структур, органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Така багаторівнева кооперація дозволяє формувати більш адаптивні, цільові та довгострокові рішення у сфері зайнятості, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

2.2 Оцінка програм та заходів соціальної підтримки безробітних в Україні

Оцінка ефективності програм соціальної підтримки безробітних є надзвичайно важливою складовою формування та вдосконалення політики зайнятості. У сучасних умовах, коли Україна стикається з безпрецедентними соціально-економічними викликами, особливо внаслідок повномасштабної війни, забезпечення дієвих механізмів допомоги тим, хто втратив роботу, набуває особливого значення. Важливо не лише надавати допомогу, а й оцінювати, наскільки вона є своєчасною, цільовою та результативною.

Програми державної підтримки безробітних в Україні включають різні види допомоги – від фінансової до освітньої та реалізуються переважно через ДСЗУ. Разом із цим до процесу дедалі активніше долучаються міжнародні організації, недержавні структури та місцеві громади. Усі ці інституції намагаються забезпечити не лише матеріальне підґрунтя для тимчасово непрацюючих громадян, а й створити умови для їхньої професійної реінтеграції та самореалізації. З огляду на соціальну вразливість певних категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, ветеранів – оцінювання програм набуває ще більшої ваги. З метою об'єктивної оцінки результативності заходів соціальної підтримки безробітних доцільно звернутися до даних щодо забезпечення зайнятості за сприяння ДСЗУ. В табл. 2.3 наведено ключові показники забезпечення

зайнятості, включаючи загальну кількість осіб, які були працевлаштовані, а також результати реалізації окремих компенсаційних механізмів, спрямованих на підтримку вразливих верств населення.

Таблиця 2.3

Забезпечення зайнятості за сприяння ДСЗУ у 2023 – 2024 рр.

Показник	2023	2024
За сприяння ДСЗУ забезпечено зайнятість	295 тис. осіб	330 тис. осіб
Працевлаштовано безробітних окремих категорій за рахунок реалізації компенсаційних програм для роботодавців	5 тис. осіб	16 тис. осіб
Працевлаштовано внутрішньо переміщених осіб з компенсацією роботодавцям витрат на оплату праці	15 тис. осіб	15 тис. осіб
Надано роботодавцям компенсацію витрат на облаштування робочого місця особам з інвалідністю	за 63 особи	за 2 тис. осіб

Джерело: побудовано автором за даними [25; 26]

Аналіз даних табл. 2.3 дозволяє зробити висновок про посилення активної ролі ДСЗУ у забезпеченні працевлаштування громадян, зокрема вразливих категорій. Загальне зростання кількості осіб, які знайшли роботу за сприяння служби у 2024 році порівняно з 2023 роком, свідчить про підвищення ефективності державних програм підтримки зайнятості. Особливо показовим є суттєве розширення масштабу компенсаційних програм для роботодавців, зокрема тих, які працевлаштовують осіб з інвалідністю, що є свідченням соціальної орієнтації політики зайнятості та її адаптації до потреб різних соціальних груп. Наведені тенденції демонструють поступовий перехід від суто пасивної підтримки безробітних до активного стимулювання продуктивної зайнятості.

Окрім заходів, спрямованих на безпосереднє працевлаштування

громадян, важливою складовою активної політики зайнятості є залучення безробітних до тимчасових форм трудової діяльності. Такі програми дозволяють не лише забезпечити мінімальний дохід для осіб, які втратили роботу, а й підтримати їхню трудову активність, соціалізацію та мотивацію до подальшого працевлаштування. Зокрема, йдеться про організацію громадських та інших робіт тимчасового характеру, а також направлення громадян на участь у суспільно корисних роботах. Ці заходи мають особливу актуальність в умовах воєнного стану та обмежених можливостей для стабільної зайнятості. На рис. 2.1 наведено участь безробітних у програмах громадських та інших роботах тимчасового характеру.

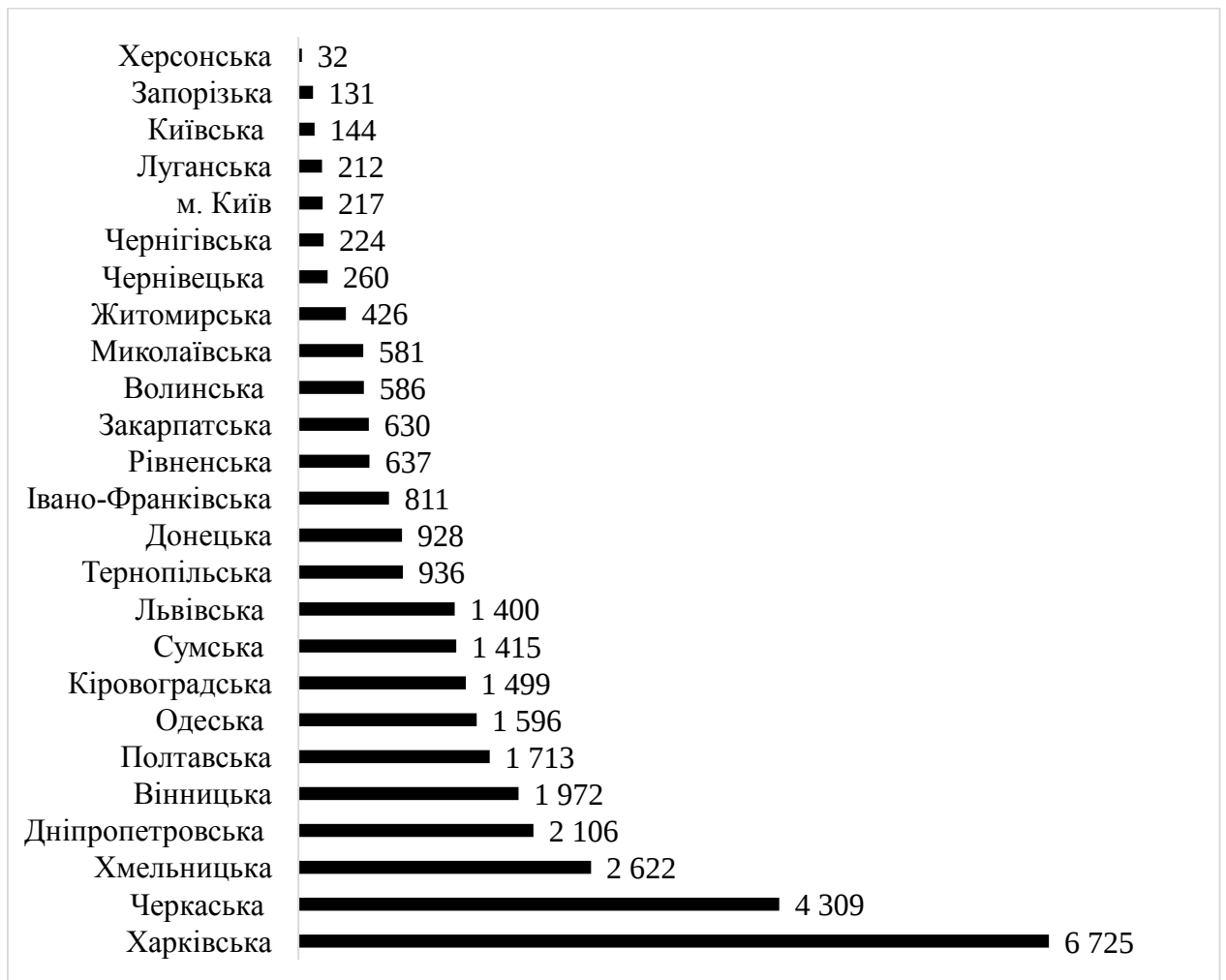

Рис. 2.1 Участь безробітних у програмах громадських та інших роботах тимчасового характеру у 2024 році, осіб

Джерело: побудовано автором за даними [26]

За даними рис. 2.1 можемо зробити декілька суттєвих висновків щодо територіального розподілу активності залучення безробітних до тимчасових видів зайнятості. Показники значно варіюються між регіонами – найбільшу кількість учасників зафіксовано в Харківській області, що значно перевищує аналогічні показники в інших регіонах, зокрема в Черкаській та Хмельницькій областях. Такі високі значення можуть свідчити як про ефективну роботу місцевих центрів зайнятості, так і про підвищену потребу населення в тимчасовій зайнятості через обмежені можливості працевлаштування на постійну основу, що особливо характерно для прифронтових чи деокупованих територій. Натомість Херсонська, Запорізька та Київська області демонструють вкрай низькі показники, що може бути наслідком обмеженого доступу до організації таких робіт через воєнні дії, адміністративні труднощі чи низький рівень місцевої ініціативи. Загалом, у низці регіонів, включаючи Луганську та м. Київ, участь у тимчасових роботах залишається на низькому рівні, що може вимагати додаткової уваги з боку державної політики. Загалом дані свідчать про нерівномірність реалізації програм тимчасової зайнятості між регіонами України, що підкреслює необхідність адаптації підходів до організації громадських та інших робіт тимчасового характеру з урахуванням специфіки кожної області, а також важливість координації між регіональними підрозділами ДСЗУ, органами місцевого самоврядування та роботодавцями. Така діяльність не лише сприяє тимчасовому зменшенню рівня безробіття, але й виконує соціально значущі функції в громадах.

Окремим напрямом активної політики зайнятості є організація суспільно корисних робіт, які виконуються в умовах воєнного стану та спрямовані на задоволення нагальних потреб територіальних громад, критичної інфраструктури й обороноздатності країни. Участь безробітних у таких заходах дозволяє забезпечити тимчасову зайнятість осіб, які не мають постійного місця праці, зберігаючи їх соціальну активність і сприяючи подоланню наслідків безробіття. Одним із ключових інструментів реалізації цієї політики є направлення громадян на участь у суспільно корисних роботах,

що здійснюється за посередництва ДСЗУ у співпраці з органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями та роботодавцями. На рис. 2.2 наведено чисельність направлень громадян для участі у суспільно корисних роботах.

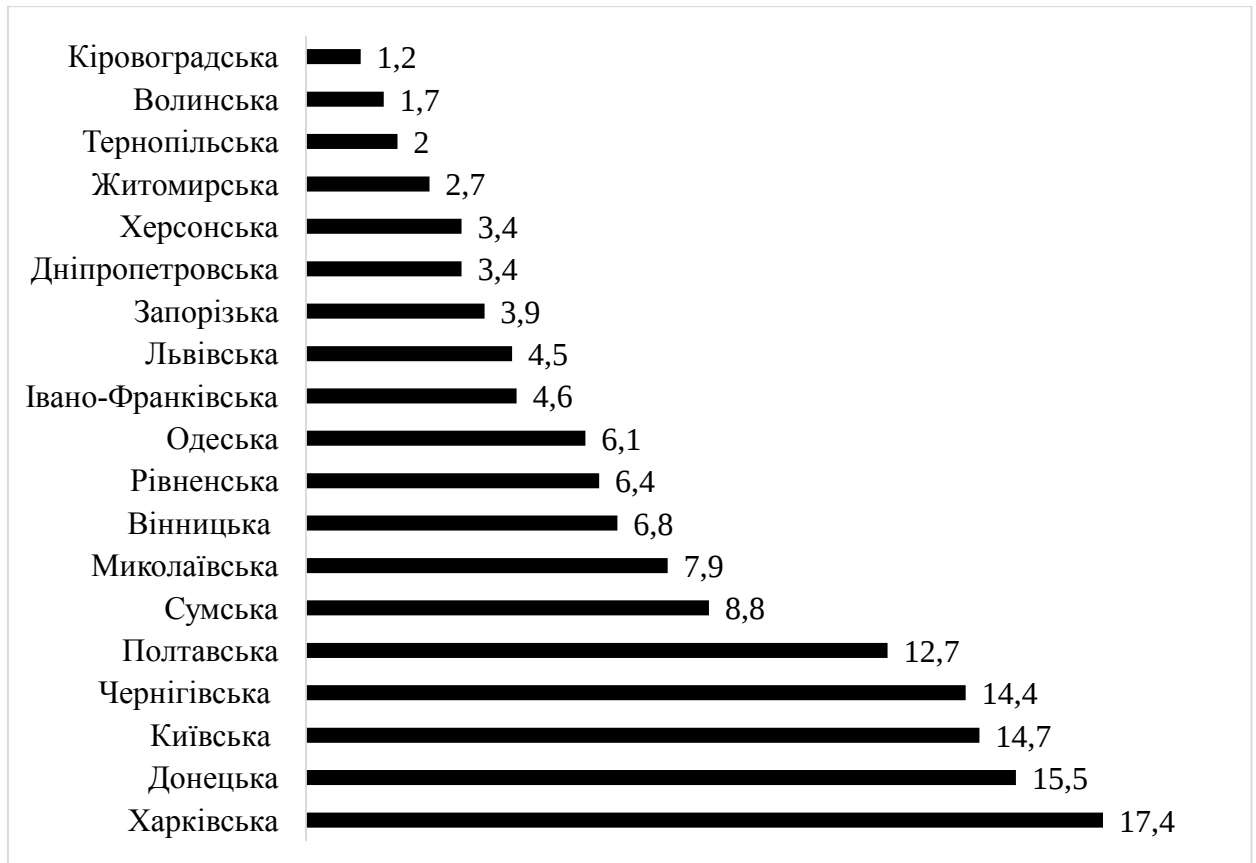

Рис. 2.2 Чисельність направлень громадян для участі у суспільно корисних роботах у 2024 році, тис. направлень

Джерело: побудовано автором за даними [26]

За даними рис. 2.2 можемо зробити наступні висновки: чисельність направлень громадян для участі у суспільно корисних роботах свідчать про значну нерівномірність у розподілі цієї практики по регіонах України. Очевидно, що в більш промислово розвинутих та економічно активних областях, таких як Харківська, Донецька та Київська, існує більше можливостей для залучення безробітних до таких робіт. Водночас, в областях з менш розвиненою економікою чи низьким рівнем соціальних ініціатив,

наприклад, у Кіровоградській чи Волинській, кількість направлень значно менша, що може свідчити про необхідність більшої уваги до місцевих потреб і специфіки кожного регіону.

Одним із ключових напрямів активної політики зайнятості в Україні є організація професійного навчання безробітних, що реалізується через центри зайнятості. Така форма підтримки дозволяє підвищити конкурентоспроможність громадян на ринку праці, забезпечити їх новими навичками та адаптувати до вимог сучасного ринку. На рис. 2.3 наведено дані про кількість безробітних, які проходили професійне навчання за сприяння ДСЗУ в розрізі областей.

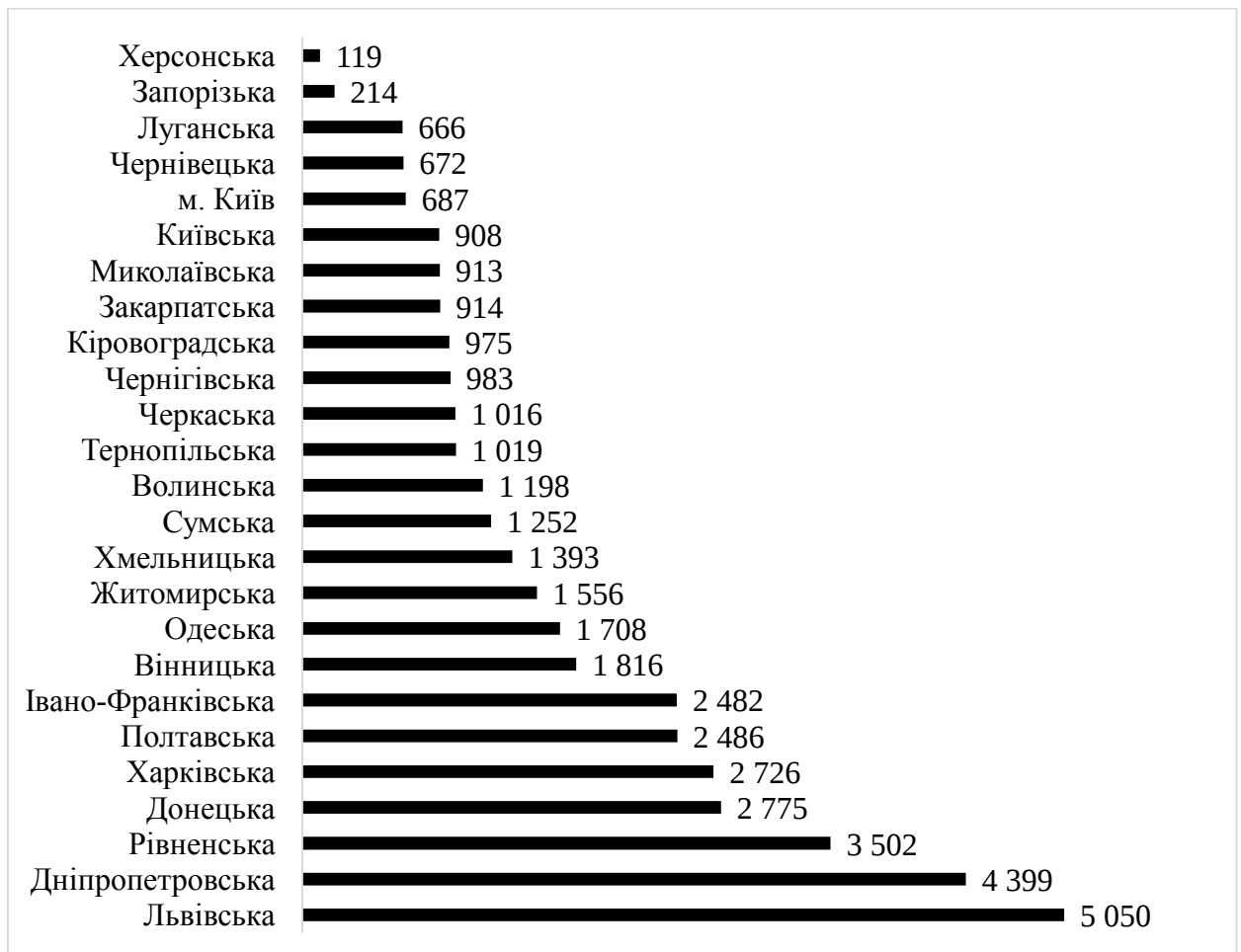

Рис. 2.3 Кількість безробітних, які проходили професійне навчання за сприяння ДСЗУ у 2024 році, осіб

Джерело: побудовано автором за даними [26]

Аналіз даних, наведених на рис. 2.3, свідчить про значну регіональну нерівномірність у реалізації програм професійного навчання безробітних за сприяння ДСЗУ у 2024 році. Найвищі показники зафіксовано у Львівській та Дніпропетровській областях, що може свідчити як про активну позицію регіональних центрів зайнятості, так і про високий рівень запиту на перенавчання та підвищення кваліфікації серед безробітного населення. Високі результати також демонструють Рівненська, Донецька та Харківська області, що особливо показово з огляду на близькість останніх до зони бойових дій, що може відображати потребу у зміні професії або адаптації до нових умов праці. Натомість низькі показники спостерігаються у південних і східних регіонах, таких як Запорізька, Херсонська, Луганська та м. Київ. У таких випадках варто враховувати як об'єктивні фактори – військові дії, евакуацію населення, знищення навчальної інфраструктури – так і суб'єктивні, наприклад, обмежене інформування населення про наявні програми. Загалом, дані з рис. 2.3 свідчать, що професійне навчання є важливим інструментом активної політики зайнятості, проте його реалізація вимагає більш гнучкого регіонального підходу. Доцільним виглядає посилення підтримки та інформаційно-консультаційної роботи саме у регіонах з низьким рівнем охоплення освітніми програмами, аби розширити можливості професійної реінтеграції населення.

У контексті підвищення ефективності активної політики зайнятості в Україні особливе місце займає механізм надання ваучерів на навчання, який дає змогу безробітним та окремим категоріям зайнятого населення безкоштовно здобути нову професію або пройти перепідготовку. Цей інструмент спрямований на подолання професійного дисбалансу на ринку праці, підтримку громадян, які мають труднощі з працевлаштуванням, зокрема ВПО, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю, а також тих, хто має потребу у зміні професійної траєкторії. Надання ваучерів дозволяє посилити конкурентоспроможність шукачів роботи шляхом отримання затребуваних

знань і навичок відповідно до потреб регіонального ринку праці. Програма реалізується ДСЗУ у співпраці з освітніми закладами, що мають відповідну ліцензію. На рис. 2.4 наведено кількість осіб, які отримали ваучери на навчання.

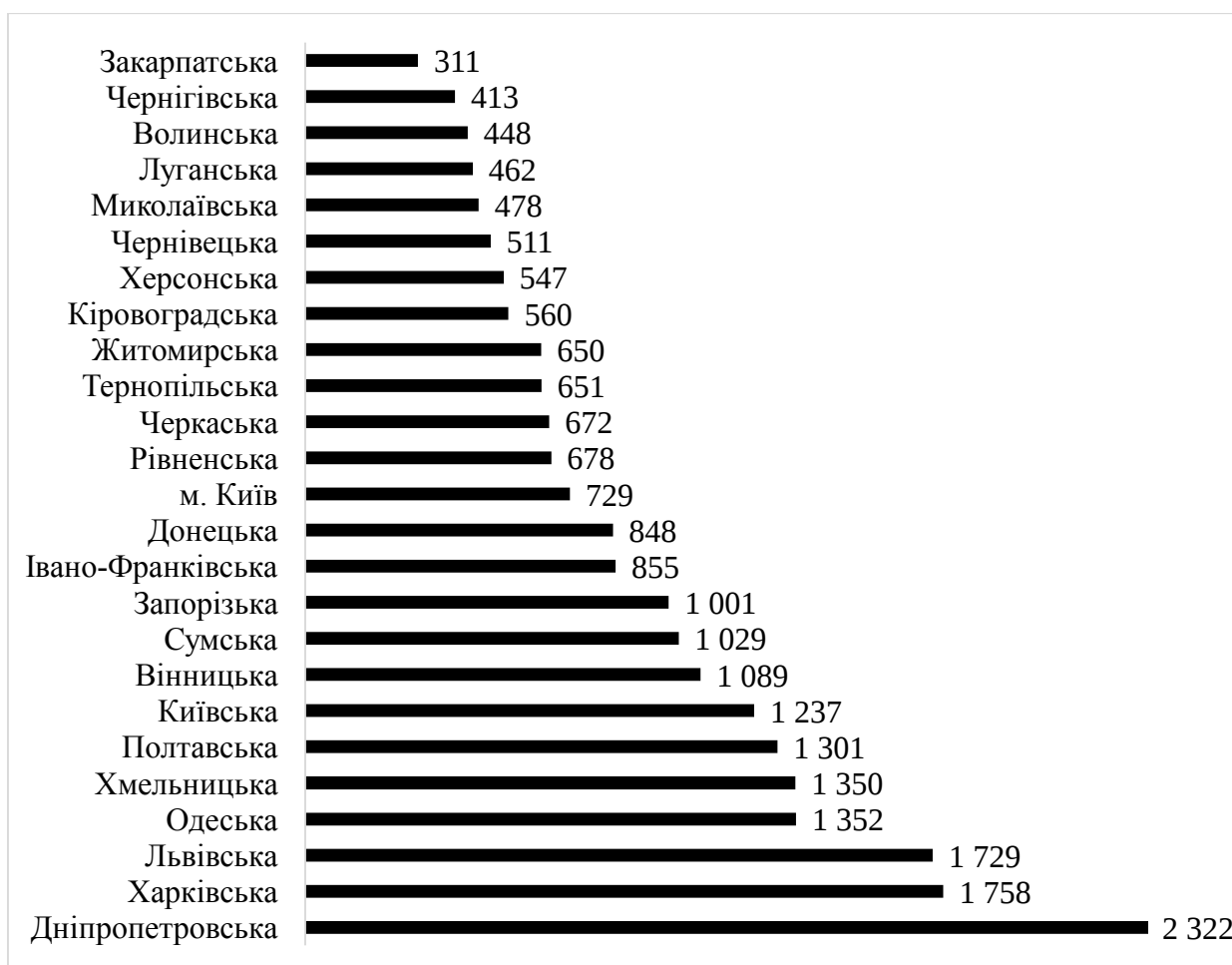

Рис. 2.4 Кількість осіб, які отримали ваучери на навчання від ДСЗУ у 2024 році, осіб

Джерело: побудовано автором за даними [26]

За даними рис. 2.4 можемо зробити наступні висновки: найбільшу кількість ваучерів було надано у Дніпропетровській області, що свідчить про високу активність як з боку громадян, так і з боку регіонального підрозділу ДСЗУ. У Харківській та Львівській областях також спостерігається значний рівень використання цієї можливості, що може бути зумовлено розвиненою

мережею навчальних закладів, кращою поінформованістю населення та потребами ринку праці в кадрах нових або дефіцитних спеціальностей. До областей з активною реалізацією програми також належать Одеська, Хмельницька, Полтавська та Київська, кожна з яких перевищила позначку у 1 200 наданих ваучерів. Водночас у деяких регіонах показники залишаються суттєво нижчими. Наприклад, у Закарпатській, Чернігівській та Волинській областях кількість виданих ваучерів є найменшою, що може свідчити про обмежену доступність навчальних закладів, низьку поінформованість населення про можливість отримати ваучер або слабе залучення регіональних служб зайнятості до популяризації програми. Таким чином, аналіз рис. 2.4 свідчить про позитивну динаміку реалізації програми в багатьох регіонах, але водночас виявляють потребу у посиленні інформаційно-консультаційної роботи в окремих областях, зокрема в західних та менш економічно активних регіонах.

Таким чином, проведений аналіз програм соціальної підтримки безробітних в Україні дозволяє стверджувати, що держава поступово переходить від пасивної моделі допомоги до активної політики зайнятості. Це помітно як у зростанні кількості осіб, працевлаштованих за сприяння ДСЗУ, так і в розширенні спектра програм – від громадських робіт до професійного навчання й надання ваучерів. Разом з тим, не можна не помітити суттєвої нерівномірності реалізації цих програм у різних регіонах країни. Частково це пояснюється об'єктивними факторами – безпековою ситуацією, станом інфраструктури, економічною активністю. Проте значення мають і суб'єктивні причини – якість роботи місцевих служб, рівень інформування населення, готовність громад до співпраці. На нашу думку, саме тут криється потенціал для покращення, адже якщо програми будуть не лише загальнонаціональними, а й справді адаптованими до регіональних потреб і можливостей, то ефективність підтримки зросте.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЇ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ

3.1 Використання цифрових технологій у соціальній підтримці безробітних

Цифрові технології є важливим інструментом у сучасному світі, зокрема в контексті надання соціальної підтримки. В Україні, як і в інших країнах, поширення цифрових технологій в системі соціальної підтримки безробітних має важливе значення для ефективності цієї допомоги. Технології дають змогу полегшити доступ до різноманітних послуг, скоротити бюрократичні бар'єри та підвищити зручність для користувачів. Особливо в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабної війни в Україні, цифрові інструменти стали важливими для забезпечення доступу до підтримки для громадян, що втратили роботу. Технології створюють нові можливості для інтеграції безробітних на ринку праці, даючи їм доступ до навчання, перепідготовки та працевлаштування через інтернет-платформи.

Один із перших кроків у використанні цифрових технологій для підтримки безробітних – це реєстрація на платформах, які адмініструються ДСЗУ. До 2020 року процес реєстрації на отримання допомоги по безробіттю часто був обтяжений великими бюрократичними процедурами, вимагаючи особистої присутності громадян у місцевих центрах зайнятості. Однак у останні роки значна частина цього процесу була переведена в онлайн-формат, що значно спростило доступ до послуг. Зокрема, через портал «Дія» [29] можна подати заявку на реєстрацію як безробітний, що значно скорочує час, необхідний для початку процесу отримання допомоги. Платформа «Дія», створена урядом України, дозволяє користувачам за допомогою власного смартфона або комп'ютера подати необхідні документи, заповнити анкети, а також відстежувати статус своїх заявок, не відвідуючи фізично центр

зайнятості. Ця цифрова платформа була створена для спрощення доступу до адміністративних послуг та є важливим кроком у напрямку покращення доступності соціальних послуг для громадян. Важливо, що на платформі доступні різні послуги для безробітних: зокрема, можна подати заявку на отримання компенсації за працевлаштування, отримати ваучер на навчання або пройти консультації щодо професійної орієнтації. Одним із ключових переваг використання «Дії» є зниження ризику корупційних схем і підвищення прозорості процесів надання державних послуг. Зважаючи на велику кількість документів, які зазвичай потребують оформлення в процесі реєстрації, платформа «Дія» дає можливість значно спростити і автоматизувати цей процес, що допомагає зменшити адміністративні витрати та скоротити час, витрачений на оформлення необхідних документів. Також, завдяки зручному інтерфейсу, користувачам легше орієнтуватися в процесі, що робить доступ до соціальних послуг більш швидким і зручним.

Одним із найбільш важливих напрямків цифровізації є забезпечення безробітних можливістю отримати нові професійні навички через онлайн-курси. Програма надання ваучерів на навчання, що активно реалізується через ДСЗУ, може бути значно посилена за допомогою цифрових платформ. Зокрема, безробітні можуть отримати доступ до електронних курсів та тренінгів, що дозволяє знижувати витрати на фізичне навчання та дає можливість освоїти нову професію або підвищити кваліфікацію без необхідності залишати своє місце проживання. Платформи, такі як «Prometheus» [30] та «Coursera» [31], надають безкоштовний або знижений доступ до курсів з різних професійних напрямків. Вони можуть бути інтегровані в системи державної підтримки зайнятості, дозволяючи безробітним отримувати сертифікати після завершення навчання, що підвищить їх шанси на працевлаштування. З іншого боку, багато центрів зайнятості активно працюють над створенням власних цифрових платформ для організації курсів перепідготовки, де доступ до навчання можливо отримати через особисті кабінети користувачів. Важливим фактором є те, що

ці платформи можуть бути інтегровані з іншими державними сервісами, такими як портал «Дія», для забезпечення комплексної підтримки безробітних на всіх етапах пошуку роботи.

Ще одним важливим напрямком цифровізації є надання онлайн-консультацій для безробітних. У процесі пошуку роботи громадяни часто стикаються з різними проблемами, такими як невизначеність у виборі професії або відсутність мотивації для пошуку роботи [32]. Цифрові інструменти можуть допомогти безробітним отримати необхідну консультаційну та психологічну підтримку через онлайн-сервіси. Центри зайнятості можуть створювати онлайн-консультаційні платформи, де безробітні можуть звернутися до фахівців з профорієнтації, психологів, а також юристів, щоб отримати допомогу з написанням резюме, проходженням співбесід та іншими важливими аспектами пошуку роботи. Такий формат дозволяє безробітним отримати підтримку в зручний для них час та в умовах, які є менш стресовими, аніж традиційна особиста консультація.

Інтеграція аналітичних технологій у систему підтримки безробітних також має важливе значення. ДСЗУ та інші установи, що займаються питаннями зайнятості, можуть використовувати сучасні аналітичні інструменти для оцінки ефективності програм підтримки та адаптації політики зайнятості до змін на ринку праці. Зокрема, за допомогою великих даних (Big Data) можливо відстежувати попит на конкретні професії в різних регіонах [33], а також визначати ефективність курсів перепідготовки та навчальних програм, що дозволить надавати більш точні рекомендації для безробітних, сприяти прийняттю кращих рішень для роботодавців та органів влади. Одним із прикладів таких інструментів є застосування алгоритмів машинного навчання для прогнозування тенденцій на ринку праці та підготовки точних прогнозів щодо потреб у робочих руках у майбутньому, що дозволяє спрямовувати зусилля на розвиток тих сфер, де є найбільша потреба в кадрах, а також адаптувати програми навчання до запитів ринку.

Одним із основних елементів цифровізації в соціальній підтримці

безробітних є розвиток платформ для пошуку роботи. Онлайн-ресурси, такі як сайти вакансій, платформи для пошуку роботи, а також спеціалізовані мобільні додатки, значно полегшують процес пошуку роботи для безробітних. В Україні популярними є наступні платформи: Work.ua, Rabota.ua, Jooble, а також міжнародні сервіси, такі як LinkedIn, які пропонують зручний інтерфейс для пошуку вакансій, а також можливість завантажувати резюме та отримувати рекомендації від роботодавців. Ці платформи дозволяють безробітним створювати профілі, заповнювати анкети та автоматично отримувати пропозиції від роботодавців, що відповідають їх кваліфікації. Вони можуть налаштувати фільтри для пошуку роботи за різними параметрами, такими як місце розташування, зарплата, тип зайнятості та інші, що значно економить час та зусилля безробітних, дозволяючи їм фокусуватися на тих пропозиціях, що найбільше відповідають їх вимогам. Завдяки зручним інтерфейсам користувачі можуть бути постійно в курсі нових вакансій через email-розсилки або повідомлення в мобільних додатках. Крім того, ці платформи дозволяють безробітним не тільки знайти роботу, а й побудувати свою професійну мережу контактів, що є важливим фактором для успішного працевлаштування.

Штучний інтелект (далі – ШІ) є ще одним важливим інструментом для покращення процесу соціальної підтримки безробітних. Завдяки ШІ можливо автоматизувати багато етапів процесу працевлаштування, включаючи автоматичний аналіз резюме, перевірку відповідності кандидатів вимогам вакансій та навіть проведення інтерв'ю. На платформі «LinkedIn» та інших спеціалізованих ресурсах вже використовуються алгоритми машинного навчання для визначення найбільш відповідних кандидатів на основі їхнього досвіду, кваліфікацій та попередніх досягнень. Це дозволяє зменшити час, витрачений на відбір кандидатів, і значно покращити точність підбору вакансій. Більше того, ШІ може допомогти безробітним краще орієнтуватися в їхніх професійних перевагах і інтересах. Спеціальні додатки на основі ШІ, такі як системи рекомендацій для кар'єрного розвитку, можуть пропонувати

користувачам курси, тренінги та інші ресурси, що відповідають їхнім особистим потребам, що дозволить не тільки скоротити час на пошук роботи, а й сприятиме розвитку кар'єри в довгостроковій перспективі. Такі платформи можуть аналізувати дані користувачів, пропонуючи оптимальні варіанти навчання та працевлаштування, враховуючи особисті інтереси та ринкові вимоги. Варто зазначити, що ІІІ дозволяє створювати персоналізовані плани для безробітних, які враховують їхні сильні сторони, минулий досвід та поточні вимоги ринку праці, що значно полегшує процес адаптації безробітних до нових умов праці, адже алгоритми допомагають визначити конкретні кроки для покращення їх кваліфікацій та підвищення конкурентоспроможності. Такі технології можуть забезпечити не тільки оперативну допомогу в пошуку роботи, але й підтримку на довгостроковій основі, що, у свою чергу, сприяє швидшому працевлаштуванню. Як зазначено в статті [34], використання ІІІ для підтримки безробітних є перспективним напрямом, що дозволяє значно покращити ефективність соціальних послуг. Вже зараз деякі платформи інтегрують штучний інтелект для підбору кандидатів та визначення потенціалу безробітних, що відкриває нові можливості для розвитку ринку праці в Україні.

Мобільні додатки стали важливим інструментом у процесі цифровізації соціальної підтримки безробітних. За допомогою мобільних додатків можливо не тільки реєструватися на платформах для пошуку роботи, а й отримувати регулярні оновлення про нові вакансії, тренінги, курси та інші можливості для кар'єрного росту. Платформи, такі як мобільний додаток «Дія», дозволяють безробітним не тільки подавати заявки на отримання допомоги, але й отримувати доступ до нових вакансій, інформуватися про актуальні курси для перепідготовки та розвитку професійних навичок. Це дозволяє зменшити витрати часу та зусиль на пошук роботи, даючи змогу безробітним активно брати участь у процесах професійного розвитку без необхідності покидати свій дім.

Додатки для безробітних дають можливість підтримувати контакт з

консультантами з профорієнтації, обговорювати питання в чатах або навіть проводити відео-консультації. Це особливо актуально в умовах пандемії та карантинних обмежень, коли фізична присутність у центрах зайнятості є складною або неможливою. Більш того, на мобільних платформах безробітні можуть отримувати персоналізовані рекомендації щодо кар'єрного розвитку, що значно підвищує ефективність їхньої підготовки до нового етапу в професійному житті.

Мобільні платформи також можуть включати функції для менторства та соціальної інтеграції безробітних. Зокрема, через додатки вони можуть знайти групи підтримки, спільноти однодумців або експертів у своїх галузях, що сприяє не тільки пошуку роботи, але й соціалізації в рамках нових професійних колективів. Можливість спілкуватися з людьми, які мають подібний досвід, допомагає безробітним зберігати мотивацію і довіру до процесу працевлаштування. Як зазначено в статті [35], сучасні мобільні додатки не лише підтримують зв'язок між безробітними та державними установами, але й створюють нові можливості для професійного розвитку та соціальної інтеграції. Зручність використання таких платформ і можливість доступу до всіх послуг через смартфон значно знижують бар'єри для отримання підтримки, особливо для тих, хто не має можливості регулярно відвідувати державні органи.

Однак, незважаючи на всі переваги цифрових технологій у соціальній підтримці безробітних, існують й певні проблеми та виклики, з якими стикаються користувачі та органи, що реалізують ці програми. По-перше, одним із серйозних обмежень є цифровий розрив. Не всі громадяни мають доступ до інтернету, сучасних пристроїв або навички користування цифровими технологіями. Особливо це стосується людей старшого віку, адже відсутність доступу до цифрових ресурсів може стати значною перешкодою на шляху до соціальної підтримки для таких громадян. По-друге, з розвитком цифрових технологій виникає питання безпеки даних. Безробітні, як і інші громадяни, мають обов'язок забезпечити конфіденційність своїх особистих

даних. Враховуючи, що в процесі реєстрації на платформах та подачі документів через мережу Інтернет збирається велика кількість інформації, необхідно створювати та підтримувати надійні механізми захисту цих даних від кіберзагроз.

3.2 Персоналізовані підходи до надання допомоги безробітним

У сучасних умовах глобальних трансформацій ринку праці, що супроводжуються стрімким розвитком технологій, демографічними змінами та соціальними викликами, персоналізовані підходи до соціальної підтримки безробітних набувають особливої актуальності. Традиційні моделі, що передбачали уніфіковану підтримку, поступово втрачають ефективність, поступаючись місцем індивідуалізованим заходам, які враховують особливості кожного отримувача допомоги. Основна мета персоналізованої підтримки не лише забезпечити матеріальну допомогу, а й активізувати зусилля безробітного щодо повернення до продуктивної зайнятості.

Персоналізація підтримки безробітних передбачає гнучке застосування інструментів соціальної політики з урахуванням конкретного життєвого контексту кожної людини – її віку, освіти, досвіду, професійних навичок, соціального статусу та психологічного стану. У багатьох країнах це реалізується через індивідуальні плани працевлаштування, які розробляються у співпраці між клієнтом і фахівцем служби зайнятості. Такий підхід дедалі частіше розглядається як альтернатива стандартним, уніфікованим програмам, які часто не враховують реальні потреби конкретної особи.

Однією з країн, де індивідуалізація досягла високого рівня ефективності, є Данія. Тут діє модель «гнучкої безпеки» (flexicurity), що базується на поєднанні високої мобільності працівників і сильної системи соціального захисту. У рамках цієї моделі муніципальні центри зайнятості здійснюють глибоку індивідуальну оцінку кожного клієнта, визначаючи не лише професійний рівень, але й соціальні або психологічні бар'єри до

працевлаштування [36]. Виходячи з цього, формуються персоналізовані програми, які охоплюють навчання, кар'єрне консультування, менторську підтримку та активний моніторинг прогресу. Варто зазначити, що система фінансування таких послуг є результатом довготривалого інвестування держави в розвиток людського капіталу.

У Німеччині персоналізація підтримки безробітних реалізується через діяльність «центрів зайнятості» (Jobcenter), які функціонують після проведення масштабної реформи системи праці (реформи Гарц IV). У цих центрах кожен безробітний має закріпленого консультанта, що виступає посередником між людиною і ринком праці. Підхід орієнтований на довгострокову підтримку: від первинної діагностики проблем до підбору відповідних інструментів – курсів, практик, соціальних послуг або медичної допомоги, якщо це необхідно. Така комплексність дає змогу ефективно вирішувати не лише проблему відсутності роботи, а й структурні причини цього стану, зокрема низький рівень освіти або проблеми з адаптацією до змін. Особливо важливим елементом персоналізації є укладення так званого інтеграційного договору між клієнтом і Jobcenter, у якому чітко зазначаються обов'язки та очікування обох сторін. З боку установи це надання консультацій, участь у програмах перекваліфікації, фінансування курсів або покриття витрат, пов'язаних із працевлаштуванням. Зі сторони безробітного – зобов'язання активно шукати роботу, брати участь у заходах, запропонованих Jobcenter, та регулярно звітувати про результати [37]. Таким чином, персоналізований підхід поєднує у собі підтримку і відповідальність, що стимулює людину до активної участі у власній інтеграції на ринку праці.

Інноваційні підходи до персоналізації активно впроваджуються і в США. Програма One-Stop Career Centers (нині - American Job Centers) передбачає створення єдиної точки доступу до всіх видів послуг для безробітних: від підбору вакансій до фінансування професійного навчання, кар'єрного консультування та підтримки у підвищенні кваліфікації. На базі цих центрів доступні як традиційні консультації, так і онлайн-інструменти, які

допомагають сформувати індивідуальні траєкторії професійного розвитку, орієнтовані на потреби ринку праці та особистісний потенціал шукача роботи [38].

Зі зростанням значення людського потенціалу як головного ресурсу економіки персоналізовані підходи дедалі більше інтегруються в загальнодержавні політики. Ставка на індивідуалізацію виявляється ефективною не тільки з гуманістичної, а й з економічної точки зору, адже дозволяє скоротити витрати на довготривалу підтримку безробітних, сприяє швидшій інтеграції людей у продуктивну зайнятість і запобігає соціальному виключенню. Особливої уваги заслуговують вразливі групи безробітних, для яких персоналізація є не просто інновацією, а необхідністю. Наприклад, молодь, яка не має трудового стажу, потребує підтримки у формуванні навичок самопрезентації, стажування або наставництва. Особи з інвалідністю можуть потребувати спеціалізованих умов праці та супроводу під час працевлаштування. Жінки після декретної відпустки – гнучких графіків та програм професійного повернення. У цьому контексті персоналізовані програми є запорукою рівного доступу до можливостей зайнятості.

В Україні елементи персоналізованого підходу вже впроваджуються у практику роботи ДСЗУ. Починаючи з 2021 року, розпочато модернізацію формату обслуговування клієнтів за принципом «єдиного вікна» та індивідуального супроводу. Працівники центрів зайнятості проводять оцінку професійного потенціалу шукача роботи, складають індивідуальні плани працевлаштування, а також можуть скеровувати клієнтів на профорієнтаційне тестування або безкоштовні онлайн-курси, зокрема через платформу «Дія.Освіта», що забезпечує доступ до навчання цифровим навичкам. Згідно з постановою КМУ «Про реалізацію експериментального проекту щодо впровадження нової моделі надання клієнтоорієнтованих послуг центрами зайнятості» [39], нова модель надання послуг центрами зайнятості передбачає впровадження інститутів кар'єрного радника, спеціалізованого кар'єрного радника з питань інклюзивного працевлаштування, а також консультанта

роботодавця, що дозволяє здійснювати більш адресну взаємодію як із безробітними, так і з роботодавцями. Також запроваджено електронні сервіси для подання документів, звітності, вакансій, а електронні кабінети безробітного і роботодавця працюють у режимі реального часу [40]. Все це спрямовано на підвищення ефективності роботи центрів зайнятості та прискорення працевлаштування громадян за принципами клієнтоорієнтованості та персоналізації

Водночас вітчизняна система соціальної підтримки безробітних все ще стикається з низкою суттєвих викликів. Насамперед йдеться про обмежений рівень цифровізації внутрішніх процесів та нерівномірну доступність електронних сервісів у регіонах, особливо в сільській місцевості, де технічне забезпечення центрів зайнятості часто не відповідає сучасним вимогам. Кадровий дефіцит, зокрема нестача фахових кар'єрних радників, психологів і консультантів з питань працевлаштування, негативно впливає на якість надання персоналізованих послуг. Низька мотивація частини безробітних до участі в активних програмах зайнятості, включаючи професійне навчання чи тимчасову зайнятість, обумовлена як психологічними бар'єрами, так і недовірою до ефективності пропонованих заходів. Також спостерігається недостатній рівень інформування громадян про доступні сервіси та брак механізмів оцінки індивідуальних потреб, що обмежує можливості гнучкого реагування на специфіку кожного клієнта.

Попри це, в останні роки в системі спостерігаються позитивні зрушення. Зокрема, розвивається партнерство з недержавними організаціями та освітніми платформами, що дозволяє розширювати спектр послуг, зокрема в напрямках цифрової освіти, психологічної підтримки чи розвитку підприємницьких навичок. Важливим кроком стало впровадження кейс-менеджменту, що дає змогу будувати індивідуальні траєкторії працевлаштування з врахуванням складних життєвих обставин, зокрема вразливих категорій населення. Підвищення кваліфікації персоналу центрів зайнятості, запровадження системи професійного розвитку працівників ДСЗУ,

а також участь України у міжнародних проєктах, сприяють адаптації європейських стандартів у сфері соціальної підтримки безробітних. Все це свідчить про поступовий, хоча й не безпроблемний, перехід до більш гнучкої, клієнтоорієнтованої та інтегрованої моделі надання послуг, де в центрі уваги – потреби конкретної людини.

Паралельно з удосконаленням державних механізмів персоналізованої підтримки, дедалі більшого значення набувають цифрові інструменти. В Україні, як і в багатьох інших країнах, цифровізація стала не лише вимушеною реакцією на пандемію COVID-19, а й потужним поштовхом до трансформації соціальних послуг. Зокрема, у 2024 році Державна служба зайнятості за підтримки ПРООН та урядів Польщі й Німеччини запустила мобільний застосунок для пошукачів роботи. Він дозволяє українцям переглядати вакансії, подавати заявки на ваучери для навчання, проходити онлайн-курси, спілкуватися з кар'єрними радниками, записуватися до електронної черги, а також користуватися електронними кабінетами [41]. Застосунок особливо важливий для громадян, які перебувають за кордоном, адже дає змогу дистанційно скористатися повним спектром послуг служби. Цей проєкт є не лише інструментом персоналізації взаємодії з безробітними, а й прикладом нової цифрової парадигми надання соціальної підтримки, орієнтованої на доступність, зручність і ефективність

Ще одним прикладом є громадська організація «Центр зайнятості Вільних людей» (ЦЗВЛ), яка з 2014 року працює над соціальною адаптацією ветеранів, ВПО та осіб, які втратили роботу через війну. Організація реалізує персоналізовані програми менторства, професійного навчання та коучингу. Наприклад, програма «Військовий імунітет у цивільній кар'єрі» [42] допомагає ветеранам інтегрувати військовий досвід у цивільну професію, а програма менторства «Рівний-рівному» сприяє підтримці через наставництво. Кожен учасник програми отримує підтримку не лише в пошуку роботи, а й у формуванні довгострокових кар'єрних цілей [43]. Такий підхід демонструє ефективність індивідуального підходу навіть у кризових обставинах.

Варто також зазначити, що індивідуалізація підтримки безробітних тісно пов'язана з концепцією «людиноцентризму» в наданні соціальних послуг. Це означає, що політики та практики не повинні зосереджуватись лише на макроекономічних показниках, таких як рівень безробіття, а мають орієнтуватися на потреби конкретної людини. У цьому контексті важливим є не лише надання послуг, а й створення довірливих відносин між консультантом і безробітним, формування позитивної мотивації та самореалізації. Однак, персоналізовані підходи вимагають суттєвих інвестицій у людський капітал та інфраструктуру. Ключовим викликом залишається недостатній рівень підготовки кадрів, які повинні мати не лише технічні знання, а й навички міжособистісної комунікації, розуміння психології мотивації, здатність до критичного мислення. Тому в багатьох країнах, зокрема і в Україні, здійснюється підготовка консультантів з працевлаштування за новими стандартами, орієнтованими на компетентнісний підхід.

Крім того, важливо забезпечити доступність персоналізованих послуг для мешканців сільських територій і малих міст, де центри зайнятості часто мають обмежені ресурси. Одним з напрямів вирішення цієї проблеми є розвиток дистанційних форм консультування, наприклад, онлайн-зустрічей, чат-ботів та гарячих ліній, що дозволяють надавати допомогу у зручний для безробітного формат. Загалом, персоналізовані підходи до надання допомоги безробітним відповідають сучасному розумінню ефективної соціальної політики – гнучкої, адаптивної, інклюзивної. Вони орієнтовані не на масове обслуговування, а на підтримку унікального потенціалу кожної людини.

ВИСНОВКИ

Таким чином, підсумовуючи наведене у кваліфікаційній роботі «Соціальна підтримка безробітних: сучасні підходи та інновації», можемо зробити наступні висновки:

- розкрито поняття та значення соціальної підтримки в умовах безробіття. Соціальна підтримка безробітних є ключовим елементом державної політики, що не лише компенсує втрату доходів, але й сприяє відновленню соціальної стабільності та поверненню людей до активної зайнятості. В умовах економічної нестабільності та трансформації ринку праці особливої актуальності набувають активні форми підтримки, які стимулюють професійний розвиток та конкурентоспроможність громадян;

- визначено причини та наслідки безробіття для соціального стану населення. Безробіття в Україні має складний, багатофакторний характер, обумовлений як економічними трансформаціями та воєнними подіями, так і дисбалансами на ринку праці. Воно негативно впливає не лише на добробут окремих громадян, а й на соціальну стабільність суспільства загалом, поглиблюючи нерівність, викликаючи психологічну напругу та знижуючи якість людського капіталу;

- розглянуто міжнародний досвід соціальної підтримки безробітних. Міжнародний досвід соціальної підтримки безробітних демонструє, що ефективна система включає не лише фінансову допомогу, а й заходи з працевлаштування, перекваліфікації та підтримки підприємництва. У країнах Скандинавії, Німеччині, Франції та Канаді застосовуються програми навчання, індивідуальний супровід та інноваційні підходи;

- проведено аналіз діяльності державних та недержавних організацій у сфері підтримки безробітних. Аналіз діяльності організацій, що підтримують безробітних в Україні демонструє, що ситуація на ринку праці значно змінюється через кризові явища, зокрема війну та пандемію. Різке зростання безробіття в 2022 році поступово зменшується, завдяки адаптації бізнесу та

підтримці державних і міжнародних організацій. Державна служба зайнятості активно працює з вразливими категоріями, зокрема внутрішньо переміщеними особами, надаючи їм можливості для перекваліфікації та працевлаштування. Міжнародні організації також сприяють створенню нових робочих місць та підтримці малого бізнесу;

- дано оцінку програмам та заходам соціальної підтримки безробітних в Україні. Оцінка ефективності програм соціальної підтримки безробітних в Україні демонструє поступовий перехід від пасивної допомоги до активної політики зайнятості. Програми, які реалізуються через ДСЗУ, включають різноманітні заходи, від працевлаштування до професійного навчання та надання ваучерів. Проте їх ефективність варіюється в залежності від регіону, що зумовлено як об'єктивними факторами (війна, економічний розвиток), так і суб'єктивними (інформованість, активність місцевих служб);

- розглянуто використання цифрових технологій у соціальній підтримці безробітних. Цифрові технології стали важливим інструментом у соціальній підтримці безробітних, забезпечуючи зручний доступ до послуг, спрощення бюрократичних процедур та можливість отримання нових професійних навичок через онлайн-курси. Платформи, такі як «Дія», дозволяють безробітним реєструватися, подавати заявки на допомогу та отримувати консультації, що значно підвищує ефективність процесу. Водночас, технології допомагають знижувати корупційні ризики, автоматизуючи документообіг. Інтеграція ШІ, аналітики та мобільних додатків також робить процес пошуку роботи більш персоналізованим і ефективним;

- запропоновано персоналізовані підходи до надання допомоги безробітним. Успішні приклади з Данії, Німеччини та США демонструють, що індивідуальне консультування, навчання та підтримка сприяють швидшому працевлаштуванню. В Україні є прогрес, але проблеми з цифровізацією та кадрами потребують уваги. Загалом, персоналізовані стратегії допомагають не лише знайти роботу, а й підтримувати людину в довгостроковій адаптації на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення 03.02.2025 р.)
2. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 404.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-%D0%BF#Text>
3. Горобець А. С. Окремі питання щодо правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. *Ефективність норм права: матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 листоп. 2016 р.)* / за заг. ред.: Н. М. Пархоменко, М. М. Шумила, І. О. Ізарової. Київ: Ніка-Центр. 2016. с. 207 – 210.
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення 03.02.2025 р.)
5. Шумна Л. П. Соціальна підтримка як організаційно-правова форма соціального забезпечення: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.05. Чернігів. 2014. 455 с.
6. Гапочка В. М. Соціальний захист безробітних: реалії сьогодення. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2022. Вип. № 74 (1). с. 171 – 175.
7. Болотіна Є. В., Мартиненко А. К., Чаленко В. П. Аналіз основних тенденцій соціального захисту безробітних в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. Вип. № 3 (61). с. 183 – 189.
8. Ріпчанська К. Р. Безробіття в Україні : причина, види та особливості в умовах складної економічної ситуації. *Тенденції та перспективи розвитку економіки XXI століття очима молоді: матеріали IV Міжвуз. студент. наук. конф., Харків, 20 трав. 2020 р.* 2020. С. . 47 – 50 .
9. BizMag. Безробіття в Україні: Причини, наслідки та шляхи вирішення.

URL: <https://bizmag.com.ua/bezrobittya-v-ukrayini/>

10. Лук'янова Л. Безробіття як соціально-економічна проблема України та шляхи її розв'язання. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2016. Вип. № 17. с. 147 – 152.

11. Лукіян Д. А. Безробіття як негативне соціальне явище. Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції юридичного та історичного спрямування. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3551

12. Біляк Ю. В. Тіньова економіка як фактор загрози фінансовій безпеці держави. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-25>

13. Хандій О. О., Шестопапов В. І. Безробіття під час війни: аналітичні аспекти. *Вісник Східноукраїнського Національного Університету імені Володимира Даля*. 2022. Вип. № 4 (274). с. 76 – 84.

14. Deloitte. The Nordic social welfare model. 2019. URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/insights/us/articles/43149-the-nordic-social-welfare-model/DI_The-Nordic-social-welfare-model.pdf

15. The Guardian. Which are the best countries in the world to live in if you're unemployed or disabled? 2015. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2015/apr/15/which-best-countries-live-unemployed-disabled-benefits>

16. OECD. Unemployment and social safety net benefits. 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/society-at-a-glance-2024_918d8db3-en/full-report/unemployment-and-social-safety-net-benefits_ddfedfa8.html

17. OECD. Income support for jobseekers: Trade-offs and current reforms. 2023. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/02/income-support-for-jobseekers_a99cb15b/405ed506-en.pdf

18. Government of Canada. Employment Insurance (EI) benefits. 2023. URL: <https://www.canada.ca/en/services/benefits/ei.html>

19. Pôle emploi. Unemployed benefits in France. 2024. URL:

<https://www.pole-emploi.fr>

20. Australian Government Services Australia. Job Seeker Payment. 2024. URL: <https://www.servicesaustralia.gov.au/jobseeker-payment>

21. Ministry of Family and Social Policy of Poland. Labour Market Programmes. 2023. URL: <https://www.gov.pl/web/rodzina/labour-market-programmes>

22. Government of the Netherlands. Unemployment benefits and work support. 2023. URL: <https://www.government.nl/topics/unemployment/unemployment-benefits>

23. Ministry of Health, Labour and Welfare of Japan. Hello Work services. 2024. URL: <https://www.mhlw.go.jp/english/>

24. Самойлюк М. Центр економічної стратегії. Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>

25. Державна служба зайнятості України. Діяльність у 2023 році. URL: <https://www.dcz.gov.ua/result/period?filter=2023>

26. Державна служба зайнятості України. Діяльність у 2024 році. URL: <https://www.dcz.gov.ua/result/period?filter=2024>

27. UNHCR Ukraine. Довгострокові рішення. URL: <https://www.unhcr.org/ua/durable-solutions>

28. UNDP Україна. Конкурс грантів від UNDP «Партнерство заради відновлення». URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/konkurs-hrantiv-vid-undp-partnerstvo-zarady-vidnovlennya>

29. Дія. Отримання статусу безробітного. URL: <https://diia.gov.ua/services/otrimannya-statusu-bezrobitnogo>

30. Prometheus. Каталог курсів. URL: <https://prometheus.org.ua/courses-catalog>

31. Coursera. Навчайтесь без обмежень. URL: <https://www.coursera.org/>

32. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія / Ганна Давиденко. Вінниця: ТВОРИ. 2023. 240 с.

33. Wezom. Як правильне використання Big Data покращує ефективність

бізнесу. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/yak-pravilne-vikoristannya-big-data-pokraschuje-efektivnist-biznesu>

34. Finance.ua. III в Україні допомагатиме працевлаштовувати безробітних. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/shtuchnyi-intelekt-mozhe-dopomohty-pratsevlashtovuvaty-bezrobitnykh-v-ukraini>

35. Юридичний маркетплейс Консультант. Роль цифрових технологій у підвищенні доступності соціальних послуг. URL: <https://consultant.net.ua/consultant-article/6893>

36. Danish Agency for Labour Market and Recruitment. URL: <https://www.star.dk/en/about-the-danish-agency-for-labour-market-andrecruitment/flexicurity/>

37. Handbook Germany. Центр зайнятості (Jobcenter). URL: <https://handbookgermany.de/uk/jobcenter>

38. U.S. DEPARTMENT OF LABOR. American Job Centers. URL: <https://www.dol.gov/general/topic/training/onestop>

39. Про реалізацію експериментального проекту щодо впровадження нової моделі надання клієнтоорієнтованих послуг центрами зайнятості: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2021 № 1121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.04.2025 р.)

40. Урядовий портал. Міністерство економіки України. Уряд запроваджує нову модель надання послуг центрами зайнятості. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zaprovadzhuye-novu-model-nadannya-poslug-centrami-zajnyatosti>

41. 7eminar. Державна служба зайнятості запустила спеціальний застосунок для пошуку роботи. URL: <https://7eminar.ua/news/2234-derzavna-sluzba-zainyatosti-zapustila-specialnii-zastosunok-dlya-posuku-roboti?page=14>

42. Центр зайнятості вільних людей. ГО ЦЗВЛ розробила посібник «Військовий імунітет у цивільній кар'єрі». URL: <https://www.czvl.com.ua/news/go-czzvl-rozrobyla-posibnyk-vijskovyj-imunitet-u->

[czyvilnij-karyeri/](#)

43. Центр зайнятості вільних людей. Набір ветеранів в програму менторства «Рівний – рівному»! URL: <https://www.czvl.com.ua/news/nabir-veteraniv-v-programu-mentorstva-rivnyj-rivnomu/>